

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ МИСТЕЦТВА

Стаття посвячена проблемі методологічного забезпечення підготовки магістрів мистецтва; розглядається стратегія перспективного розвитку вищого художественного образования и его прогностические тенденції.

Ключевые слова: методологические ориентиры, магистры искусства, национальная основа подготовки.

Сучасний етап оновлення вищої школи актуалізує проблему підготовки фахівців магістерського рівня в системі музично-педагогічної освіти.

Проблема професійної підготовки знайшла систематизоване втілення у науковій літературі. Так, методологічні засади освіти як культуротворчого процесу відображені у наукових концепціях В.П. Андрущенко, О.М. Олексюк, О.А. Шевнюк; положення педагогічної науки щодо проблеми педагогічного професіоналізму розроблені у наукових працях В.І. Бондаря, Н.В. Гузій, І.А. Зязюна, А.Й. Капської та ін.; провідні аспекти підготовки педагогів мистецького профілю закладені дослідженнями Е.Б. Абдулліна, Г.М. Падалки, О.П. Рудницької, О.П. Щолокової та ін.

Однак, у пошуках адекватних вимогам часу технологій навчання педагогіка не має достатнього теоретико-методологічного обґрунтування підходів щодо визначення змісту, методологічних основ, принципів засад, провідних напрямів організації навчання магістрів мистецтва.

Мету статті конкретизуємо у такий спосіб: розглянути провідні методологічні орієнтири, які впливають на організацію процесу підготовки магістрів у системі музично-педагогічної освіти.

У теорії і практиці підготовки магістрів мистецтва провідними методологічними засадами виступають:

- національна основа магістерської підготовки;
- гуманістична спрямованість навчання на магістерському рівні;
- аксіологічні тенденції підготовки магістрів;
- прогностичні підходи до магістерської підготовки.

Забезпечення національної основи процесу підготовки фахівців магістерського рівня в галузі музичного мистецтва сприяє утвердженню національних досягнень як «загальнолюдських надбань, а це означає, що, адаптуючи освіту до рівня європейських стандартів, ми маємо розвивати власну освітянську національну традицію, зберігати й обстоювати «педагогічну матрицю» української освіти, вводити її надбання у європейській і світовий освітній простір» [1, 17]. Втілення надбань національних систем у процес підготовки в магістратурі сприяє усвідомленню національної культури як основного джерела становлення митця [4, 61]. В контексті педагогіки духовності, «те загальнолюдське, що єднає народи і культури як людство» «трансформується згідно з духом сучасної епохи та українського державотворення» в єдність глобалізаційних (вселюдських) і національних процесів [1, 18]. Єдність національного і загальнолюдського як діалектики особливого і загального в людській культурі сприяє усвідомленню історичної місії свого народу в контексті світового культурного процесу.

Розвиток національної культури тлумачиться нами як процес урівноваження, взаємозв'язку загальнолюдських і національних цінностей, традицій, надбань. Крім того, національна культура магістрів мистецтва передбачає досягнення всесвітньої мистецької спадщини на основі художнього пізнання національних витоків мистецьких образів. Це означає, що «універсально-загальнолюдське містить в собі індивідуально-національне» [4, 66].

Основні завдання забезпечення національної основи підготовки магістрів мистецтва

полягають у:

- формуванні ціннісного досвіду вихованців у такій площині, координатами якої виступають національні художні цінності;
- опануванні національних зразків мистецтва в єдності з високохудожніми творами світової класики.

З'ясування першого завдання передбачає залучення магістрів до усвідомленого цілеспрямованого охоплення зразків національної культури в контексті формування їх ціннісного ставлення до художніх явищ. Крім того, у процесі реалізації концепції національної освіти втілення національно-стильового підходу набуває пріоритетного значення [4, 68]. Звідси, впровадження національно-стильових орієнтирів у навчальний процес на магістерському рівні передбачає усвідомлення магістрами сутності мистецьких творів через відповідний комплекс художньо-виражальних засобів, що вбирають в себе характерні ознаки національного.

Спрямування навчального процесу на досягнення магістрами загальнолюдських цінностей, розвиток усвідомленого ставлення до здобутків національної культури, без сумніву, забезпечується в умовах засвоєння творів національного мистецтва з їх змістово-образним забарвленням з позицій національної ментальності.

Крім того, цілеспрямоване охоплення творів світового мистецтва з позицій жанрово-стильового підходу наряду з усвідомленням якнайповнішим вивченням національних творів уможливує ступінь ефективності організації навчання на магістерському рівні.

Реалії сьогодення вимагають актуалізації загальнолюдських підходів у напрямку становлення духовно розвиненої особистості. Безумовно, втілення гуманістичних орієнтирів у професійній підготовці (Ш.О. Амонашвілі, Є.В. Бондаревська, Г.О. Балл, І.Д. Бех, І.А. Зязюн, В.О. Сластьонін) є актуальною потребою сучасного етапу освітньої стратегії. За визначенням Н.В. Гузій, реалізація гуманістичного підходу у сфері освіти пов'язана з підготовкою вчителя-гуманіста, гуманізацією педагогічної освіти, що передбачає становлення і розвиток студентів як особистостей і фахівців – залучення їх до цінностей, норм різних видів культури; розвиток здатності до самовизначення і самореалізації; пріоритет самодетермінації над «прямими впливами, забезпечення взаємодії викладання і учіння на позиціях співробітництва і діалогу [3, 64].

Висвітлення в літературі сутнісних рис гуманістичного підходу (І.Д. Бех, І.А. Зязюн, Є.М. Шиянов, Г.М. Падалка, О.Я. Ростовський, В.Д. Шультіна та ін.) уможливує нашу спробу виявити та дослідити особливості залучення студентів магістратури музично-педагогічного профілю до опанування гуманістичних орієнтирів у процесі навчання.

Зміст і логіка розгортання процесу навчання магістрантів у руслі гуманізації освіти дозволили намітити підходи до визначення провідних орієнтирів, які уможливають розвиток здатності студентів до впровадження гуманістичних особливостей в процес опрацювання мистецько-педагогічної інформації. До них належать:

- активізація оцінного ставлення вихованців до мистецтва;
- розвиток здатності учасників освітнього процесу до діалогічної взаємодії;
- застосування індивідуалізованих підходів у процесі навчання.

Оцінне ставлення магістрів до мистецтва виступає важливим орієнтиром гуманізації мистецького навчання. Реалізація новітніх заходів у системі освіти актуалізує проблему цінностей, ціннісних відношень і орієнтацій майбутніх фахівців у сфері музичної педагогіки. З'ясування проблеми комплексного дослідження її компонентів – музично-фахового, науково-дослідницького і педагогіко-практичного – вимагає розгляду питання активізації ціннісних орієнтацій (термін В.О. Ядова) студентів магістратури в процесі їх емоційного ставлення до художніх цінностей, явищ педагогічної реалізації. Орієнтація магістрів на досягнення цінностей мистецтва з метою реалізації потреб майбутньої педагогічної діяльності виступає інструментом формування їх життєвих позицій, світоглядних установок.

У контексті з вищезазначеним висновок дослідників щодо визначення провідної ролі рефлексії у процесі мистецького навчання [4, 158] впливає на процес самоаналізу,

самопізнання власного внутрішнього життя магістрантів у зіставленні з переживаннями щодо досягнення твору мистецтва. З цих позицій в процесі рефлексування відбувається зіставлення цінностей особистісного світу магістрів із світоглядними установками, відтвореними в мистецтві. З огляду на те, що в процесі мистецького навчання відбувається досягнення, насамперед, естетичної цінності художніх творів, позиція про необхідність стимулювання адекватних емоційних переживань у ситуаціях передачі та внутрішнього сприйняття цінностей набуває дієвого значення у забезпеченні аксіологізації навчання на магістерському рівні. У такому контексті «реалізація принципу аксіологізму передбачає використання технології навчання, що апелюють не стільки до раціонального мислення, скільки до посилення емоційного переживання культурних подій, створюють умови для рефлексії внутрішніх станів студентів...» [7, 121].

Упровадження аксіологічних орієнтирів у підготовку магістрів актуалізує проблему формування їх духовної культури «як системи життєвих сенсів людини, пов'язану із внутрішнім психічним її життям і спрямовану на реалізацію гуманістичних цінностей в діяльності» [4, 32]. Духовне збагачення магістрів передбачає їх спрямованість на розширення мистецької обізнаності, їх здатність до глибокого переживання духовних цінностей, втілених в художніх образах, спроможність до самостійної оцінки життєвих і мистецьких цінностей, здатність до духовної самореалізації в мистецько-педагогічній діяльності.

Практика переконує в тому, що аксіологізація навчального процесу в магістратурі передбачає вирішення таких завдань:

- реалізація педагогічної проєкції музичного матеріалу у площині ціннісного бачення;
- опанування видами художньої діяльності, які є ціннісно спрямованими у здійсненні завдань професійного втілення;
- розвиток умінь діалогової форми художньо-педагогічного спілкування.

Актуалізація аксіологічних тенденцій підготовки фахівців магістерського рівня виступає важливим засобом удосконалення навчально-виховного процесу в магістратурі.

Реалізація модернізованих підходів у музичній педагогіці має передбачати можливість їх прогностичного охоплення як «уявного конструювання майбутнього стану освітньої практики на основі передбачення характеру і темпів технологічного і соціально-економічного розвитку» [7, 226]. Вирішення цього завдання пов'язано з необхідністю окреслення перспективних орієнтирів удосконалення професійного навчання.

Аналіз наукового досвіду в контексті нашого дослідження дозволив зробити висновок, що прогнозуючи хід і результати процесу підготовки фахівців магістерського рівня, необхідно передбачити низку пріоритетних заходів щодо досягнення цілей їх підготовки як професіоналів. Такий підхід уможлиблюється твердженнями науковців про сутність прогнозування як способу судження про майбутнє, що базується на глибинному аналізі стану та науковому обґрунтуванні шляхів досягнення визначених завдань. Крім того, наукове прогнозування – це конструювання моделі об'єкта, умов його ефективності існування на засадах розкриття та моніторингу об'єктивних закономірностей розвитку й тенденцій розвитку освітнього процесу та його окремих компонентів [1, 10].

Сучасні дослідження доводять, що процес прогнозування передбачає такі дії:

- усвідомлення й обґрунтування кінцевої мети, перспективне бачення результатів діяльності;
- передбачення варіативних можливостей у застосуванні форм, методів організації діяльності з метою її результативності;
- забезпечення комфортності спілкування між учасниками освітнього процесу [1, 12].

За результатами нашого дослідження, перспективні орієнтири професійної підготовки магістрів узгоджуються з чотирма основними суб'єктами, що сформуують якісні характеристики майбутнього століття і параметри розвитку його освіти, а саме:

- вчений, який утвердить новий суспільний статус науки, а разом з нею – характер і зміст перебігу суспільних процесів;
- політик, який завершить формування політичної єдності Європи й розпочне

- політичну консолідацію світу на демократичних засадах;
- виробничник, який принципово змінить контури сучасного виробництва, здійснить масовий перехід до ринкових відносин;
- духівник, який сформує нову духовну атмосферу на континенті й у світі, задасть параметри розвитку культури в національному і загальному вимірах [1, 11].

Така класифікація уможлиблюється вивченням досвіду прогностичного аналізу розвитку сфер суспільного життя (Д. Белл, Е. Тоффлер, М. Гайдеггер, Ф. Фукуяма), трансформація яких зумовлює нові вимоги до освіти. Саме в такому контексті, стратегія перспективної розбудови вищої мистецької освіти має орієнтуватись на розвиток наукової думки у напрямку розробки оригінальних і ефективних методик навчання. Крім того, практичне застосування навчальних цінностей має супроводжуватись їх теоретичним осмисленням.

Прогностичні орієнтири підготовки магістрів у галузі музичної педагогіки моделюються нами в контексті з новими вимогами до розвитку освіти у напрямку активізації особистісно-соціального підходу, суть якого полягає в забезпеченні професійної самореалізації окремої особистості як члена громадянського суспільства України. Вибір перспективних пріоритетів професійної підготовки в контексті світових стандартів «має мотивуватись потребами забезпечення професійної компетентності випускників, яку в сучасних умовах тісно пов'язано з дотриманням принципу культуровідповідності навчання, а також із створенням поліхудожнього простору фахової підготовки» [4, 17].

Стильова різноманітність світової музичної спадщини і складність сучасного мистецтва, тенденції розвитку педагогічної науки і практики вимагають досягнення загальнокультурної орієнтації у змістових та технологічних параметрах навчального моделювання магістерської підготовки. Прогностичні тенденції музично-педагогічної освіти фахівців магістерського рівня закономірно передбачають єдність загальнокультурного і фахового в процесі підготовки. У сучасному динамічному і інтегрованому світі усе вузькоспеціальне виявляє свій зв'язок із загальнокультурним, музично-фахове акумулює загальнокультурне в професійній діяльності: чим повніше і глибше здійснюється музично-фахова підготовка магістрантів, тим більше вона відображає культурологічне. Формування загальнокультурного досвіду активно сприяє музично-художньому розвитку студентів магістратури, проєктуючись в подальшому на площину їх стратегічних орієнтирів мистецько-педагогічної діяльності.

Оскільки майбутня професійна діяльність студентів магістратури прямо і безпосередньо пов'язана із творенням і трансляцією духових культурно-мистецьких надбань людства в учнівському середовищі, культурологічна спрямованість педагогічної підготовки, формування здатності їх до творчого самовираження в педагогічній діяльності набуває особливо суттєвого значення.

Підготовка магістрантів до проведення дослідної роботи в галузі педагогіки має відбуватись з урахуванням стратегічних орієнтирів у розвитку не лише їх наукової інформативності, а і загальнокультурних орієнтацій. Прогностичні виміри дослідницької діяльності магістрантів повинні сягати забезпечення єдності абстрагованого і конкретного, логічного та інтуїтивного мислення, оволодіння магістрантами операціями аналізу та узагальнення досліджуваних явищ, способів викладу матеріалів тощо.

Розвиток мистецької освіти як єдиної системи все більше актуалізує поліхудожні підходи в естетичному розвитку магістрантів. Узгоджене системне опанування художніх напрямів та різних видів мистецтва сприяє розвитку здатності у студентів магістратури до проведення художньо-образних порівнянь, стильових мистецьких аналогій.

Прогностичні тенденції мають узгоджуватись із більш конкретними цілями розвитку мистецької освіти у вищих навчальних закладах. Зокрема, значний інтерес викликає проблема забезпечення єдності пізнавально-пошукової, оцінювальної і творчої діяльності магістрантів.

Визначаючи специфічність кожного з різновидів діяльності, ми не протиставляємо їх

як такі, що виключають одна одну. Єдність їх забезпечено системним характером функціонування в навчальному процесі. Іманентна сутність пізнавальної, оцінювальної і творчої діяльності також створює фундамент для досягнення внутрішньої цілісності навчальних дій магістрантів. Пізнавальна діяльність містить можливості для оцінювання отриманої інформації, для реалізації творчих підходів магістрантів до оволодіння певними знаннями. Оцінювальні дії не можуть не супроводжувати процеси пізнання і творчості. Творчі підходи, в свою чергу, суттєво збагачують пізнавальну діяльність, а також створюють умови для продуктивного оцінювання результатів пізнання.

Насамкінець підкреслимо, що подальший розвиток перспектив науково-методологічного осмислення процесу підготовки магістрів мистецтва потребує розгляду таких проблем, як розробка акмеологічних підходів у мистецькій педагогіці, професійної самореалізації майбутніх фахівців в умовах ринкової економіки тощо.

Література

1. **Андрущенко В. П.** Вища освіта у пост-Болонському просторі: спроба прогностичного аналізу / В. П. Андрущенко // *Філософія освіти*. – 2005. – № 2. – С. 6 – 19.
2. **Вітвицька С. С.** Основи педагогіки вищої школи : [методичний посібник для студ. магістратури] / С. С. Вітвицька. – Житомир : Житомир. пед. ун-т, 2003. – 232 с.
3. **Гузій Н. В.** Педагогічний професіоналізм: історико-методичні та теоретичні аспекти : [монографія] / Н. В. Гузій. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
4. **Падалка Г. М.** Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 243 с.
5. **Рудницька О. П.** Основи педагогічних досліджень : навчально-методичний посібник [для студ. вищих навч. закладів] / О. П. Рудницька, А. Г. Болгарський, Т. Ю. Свистельнікова. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 1998. – 143 с.
6. **Сидоренко В. К.** Основи наукових досліджень : навчальний посібник [для студ. вищих навч. закладів] / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – Київ : РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 259 с.
7. **Шевнюк О. Л.** Культурологічна освіта майбутнього вчителя : теорія і практика : [монографія] / О. Л. Шевнюк. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. – 232 с.

УДК 37.2:78.071.2

Чинчева Л.В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИХОВАННЯ МУЗИКАНТА ЯК ОСОБИСТОСТІ

В статтє на основе личностно-ориентированного подхода рассмотрены возможности профессионального воспитания музыканта, подчеркивается необходимость развития его музыкальных способностей.

Ключевые слова: *личностно ориентированный подход, творчество, музыкальные способности, музыкальная одаренность.*

На сучасному етапі розвитку мистецької освіти особливої актуальності набуває особистісно орієнтоване виховання музиканта як виконавця, теоретика, педагога і культурно-громадського діяча.

Особистісно орієнтоване виховання відноситься до принципово нового типу виховання, що почав розвиватися в постіндустріальному суспільстві. Його особливість полягає у підтримці та розвитку індивідуальних властивостей, а також у пробудженні творчого потенціалу особистості [1, 625; 4, 67-69; 7, 59].

Водночас, особистісно орієнтоване навчання – це організація навчання на засадах всебічного врахування індивідуальних потреб і можливостей учня. Метою цього типу навчання є створення умов для творчої індивідуальної самореалізації учня і саморозвитку